

Werkbezoek van Chinese delegatie, 3 september 2018

Wat China wil leren van onze verzorgingsstaat

Door Ernst Radius en Marije van der Meij

Op maandag 3 september ontvingen Movisie en Sociaal Werk Nederland een Chinese delegatie uit Pudong New Area (een district van Shanghai). Vijf representanten van de lokale overheid daar wilden weten hoe wij in Nederland het sociaal werk hebben gepositioneerd, georganiseerd en gefinancierd. Je zou zeggen: twee onvergelykbare werelden. Niets is minder waar... Hun belangrijkste vraag komt ons verrassend bekend voor: hoe zorgen we dat sociaal werker een sterk beroep wordt?

Daar zaten we dan, kijkend naar een powerpoint en pratend via een tolk. Wat zijn de overeenkomsten en verschillen tussen het sociaal werk in Nederland en China? De precieze functies van onze gesprekspartners kregen we niet boven tafel, maar ze zijn verbonden aan de lokale overheid en zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van het sociaal werk. Wij steken van wal. Zin voor zin, zodat de tolk tijd heeft om te vertalen.

Nederland in een notendop: less is more

Het mooie van een internationale uitwisseling is dat je gedwongen wordt om de complexiteit terug te brengen tot de essentie. In dit geval over de verzorgingsstaat, daarmee verbonden (en verschoven) politieke opvattingen, gebruik en kosten van zorg en welzijn, feiten en cijfers over de sociaalwerksector. Allemaal zaken die je in meer of mindere mate érgens wel weet, maar die je even zo scherp moet maken dat ze op een

paar sheets passen.

Dat afpellen en samenvatten bleek ook voor ons zelf erg leerzaam. Wist u bijvoorbeeld dat in Nederland zo'n 2 miljoen burgers (15%) gebruik maken van [zorg en welzijn](#) en dat 1,2 miljoen mensen (9%) (ook) informele hulp ontvangen? En we kwamen erachter dat niet beleidsmakers de term 'sociale basis' gebruiken maar dat ook het CBS er een definitie van heeft en hierop landelijk telt en monitort. Zodoende hebben wij uitgevogeld dat van [alle Rijksovergaven in 2018](#) (slechts?) [een kleine 3 miljard](#) (1%) naar sociaal werk gaat.

Feiten en cijfers zijn niet heilig, maar helpen wel om een en ander in perspectief te plaatsen. We konden gelukkig wegblijven van fijnmazigere definitiekwesties over de afbakening van het sociaal domein en de sociale basis, en hoe diverse sectoren, actoren en wetten daardoorheen fietsen. De [internationale definitie van het sociaal werk](#) was onze oosterse gasten nog niet bekend maar ze herkenden en omarmden die volledig. "Social work engages people and structures to address life challenges and enhance wellbeing." Maar ze stelden ook meteen de essentiële vraag: "hoe DOE je dat dan? Hoe krijg je dat georganiseerd? Hoe zorg je dat mensen het sociaal werk kennen, benutten en waarderen?"

Gevolgen van eenkindpolitiek en vertrouwen in de overheid

In China zo werd ons verteld, vormen familiebanden de belangrijkste bron van steun voor veel mensen. Als mensen steun zoeken bij de overheid of instanties is dat vooral gericht op inkomen (uitkering) en het vinden van werk. Het formele sociaal werk bestaat nu zo'n 30 jaar in China en wordt nog niet erkend als motiverende en empowerende kracht. Noch bij de overheid en instanties, noch bij de burgers. Burgers hebben dan ook meer vertrouwen in de overheid dan sociaalwerkorganisaties.

Volgens de delegatie is de belangrijkste opgave voor het sociaal werk in China om het vak van sociaal werker tot een herkenbaar en goed gepositioneerd beroep te maken, dat ook voldoende inkomen genereert om goede professionals te trekken en te behouden.

We hadden een beetje huiswerk gedaan, en gelezen¹ dat China twee zaken sinds de jaren '80 erg belangrijk vindt: economische groei en sociale stabiliteit. En die sociale stabiliteit staat sinds de economische groei onder druk. De eenkindpolitiek heeft veroorzaakt dat het nu de vraag is wie er voor ouderen zorgt als de kinderen ergens ver weg werken en maar één keer per jaar thuis komen. Het aantal echtscheidingen neemt toe, waardoor er meer eenpersoonshuishoudens ontstaan. Dat verergert bovendien de woningnood in de grotere steden. Ook het groeiende verschil tussen rijken en armen leidt tot problemen op uiteenlopende levensgebieden.

Wat sociaal werk bijdraagt aan de oplossing daarvan bleek lastig te zeggen. In China is weinig empirisch onderzoek gedaan naar de effecten van sociaal werk. Mede daarom stelden onze gasten vooral vragen over effectiviteit en passende indicatoren.

Wat gaven zij ons terug?

Uit hun vragen bleek vaak hoe sterk zij redeneren vanuit efficiëntie, effectiviteit en controle. Na onze toelichting op de decentralisaties vroegen zij zich dan ook af of dit wel financieel efficiënt is: als lokale overheden zelf gaan over hun budgetten voor sociaal werk, hoe weet je als centrale overheid dan of dat juist is ingeschat?

In China krijgen lokale overheden jaarlijks een audit door de centrale overheid om na te gaan of het geld wel doelmatig en doeltreffend is besteed: "wij zijn de assistenten van de centrale overheid".

¹ ['What is the role of social work in China? A multi-dimensional analysis'](#), bij Jieru Bai in *Advances In Social Work*, 2014

We hadden het veel over de kwaliteit van het werk: hoe wij dat voor elkaar krijgen. We deden de voorgeschiedenis uit de doeken: hoe het sociaal werk zich ontwikkelde van charitatieve barmhartigheid naar een onafhankelijk werksoort met eigen opleiding, beroepsverenigingen, standaarden en registers. En terecht kwam weer de wezenlijke vraag die ons zo vaak gesteld wordt: "hoe weet en meet je het effect van sociaal werk?"

Ook zij worstelen trouwens met het onderscheid tussen vrijwilligers en professionals. Wij schetsten hoe het werk in Nederland² wordt uitgevoerd door 53.200 sociaal werkers en 117.000 vrijwilligers³. De logische vragen kwamen boven tafel: zijn vrijwilligers net zo effectief als professionals?

Protest

Om onze huidige verzorgingsstaat te duiden hebben we toegelicht dat er in de laatste decennia een politiek ideologische verschuiving is geweest van een meer sociaal democratisch uitgangspunt van de verzorgingsstaat, naar een meer liberale opvatting over de verhouding staat en burger. Onze participatiesamenleving. Hun eerste reactie: "heeft dit veel protest opgeleverd?" Een vraag die we niet eenduidig konden beantwoorden. Het Malieveld heeft niet volgestaan met boze burgers die recht claimden op diensten en ondersteuning. Wel groet het besef dat je niet van iedere Nederlander kunt verwachten dat hij zelf de regie heeft over zijn gezondheid en welbevinden. Dat bleek onlangs nog weer uit een [Policy Brief van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid \(WRR\)](#). In een reactie daarop waarschuwde de Amsterdamse huisarts al voor het '[shit-life syndrome](#), dat moeten we echt niet willen hier in Nederland.' Daarbij aarzelde de tolk even...

² Geteld onder de leden van SWN, wat 73% van het sociaal werk in Nederland representeert en binnen de sector W&MD. (benchmark SWN 2017). Nuances waar we de delegatie niet mee vermoeid hebben overigens.

³ Die ieder gemiddeld 164 uur per jaar werken (benchmark SWN 2017)